

ANY IV.

REUS, 1.er D'ABRIL DE 1923

NUM. 77.

DEL REUS VUITCENTISTA

III

ELS TEATRES D'AFICIONATS

A dir un dia En Güell i Mercader, parlant precisament de coses del vell Reus, que *la vida del record és la veritable vida*. Tenia raó l'enyorat patrici: l'actualitat rares vegades te la valor emotiva del fet llunyà que'l temps ha poetitzat.

Si els episodis, si els moments de la nostra vida que anem evocant en aquestes notes, haguessin tingut, en l'instant que'ls visquérem, la dolçor, l'encís, la bellesa que tenen ara vistos a través del record, el món hauria sigut per a nosaltres deu inestroncable de ventura. El fet més banal, velat per la boirina lluminosa que'ls anys van deixant com estela del seu pas, esdevé epopeia; l'acció més vulgar, heroica gesta; l'hora d'agut dolor, conhort de l'esperit. Innegablement lo millor de la vida és recordar-la. Recordem-la, doncs, i fem reviu-

re aquells dies en que cada noi de dotze anys era un actor, i cada golfa o magatzem en vaga un temple ofrenat a Talia.

La dèria que existeix avui pel futbol, existia llavors pel teatre. Ben segur que no hi ha cap home nascut entre'ls anys 70 i 90 que no sàpiga de cor alguna tirada de versos de l'*Arcediano de Sant Gil*, i no hagi vestit el tonelet de «Theudia» o «Rodrigo» o l'hàbit de l'Ermità, del *Puñal del Godo*.

Era tanta l'afició a representar drames i comèdies, que hi havia teatres i teatrets per a totes les edats i tots els gustos. Els nois de deu anys demostraven les seves aptituds a les golfes, per a passar després a les sales de cases particulars, més tard als teatres de magatzem, i finalment a consagrar-se als escenaris de les societats recreatives.

La nostra golfa era la de la casa del Carrer de la Mar coneguda pel cal «Xulo», habitada per la família Gran. Era una gol-

fa espaiosa i feta a posta per al nostre objecte. Generalment el problema més greu que plantejava la construcció d'un escenari, era l'entarimat; doncs per nosaltres no hi hagué problema: el sòl, que tenia dos plans, ens oferí un escenari *natural*. No vam haver de menester més que quatre llatres—que desaparegueren furtivament de la fusteria del pare d'un dels companys artistes—i unes borraques que estaven cançades d'arrocegar-se per sota els olivers, per a construir el teatre amb que tants cops havíem somniat. Les decoracions eren de paper: ens adelantàrem als italians que volen la glòria d'haver sigut els primers en desterrar dels escenaris els pesats telons de roba. La pintura del decorat corria a càrrec dels que sentíem vocació per l'art del Xaripa (un emblanquinador de gran nomenada), i val a dir que entre nosaltres hi havia artistes tan experts, que'ls primitivistes, cubistes i futuristes dels temps presents quedarien amb la boca oberta si poguessin contemplar aquells jardins, carrers i sales, que resoliem amb mangra blau i ocre.

A la nostra Companyia, com en totes, hi havia un primer actor i director, un galan jove, un barba, un graciós i uns quants partiquins. Si per determinades obres precisava dama, no mancava algú que's prestés a posar-se les fandilles de la noia de la casa. Per rès hi havia disputes més que pel repartiment de papers. Això si que originava seriosos conflictes i era motiu d'importants canvis en la composició de l'*elenco*. Tots volíem els de més lluïment i el qui no aconseguia veure satisfeta la seva aspiració, se n'anava a moure raons a una altra golfà.

El repertori era extens; comprenia des de *El Sereno i'l borratxo* i *Saldoni i Marguerida*, del festiu Queri, el paleta-escriptor reusenc digne émul de Robreño, a *La Butifarra de la llibertat* d'En Pitarra, passant pel *Matrimoni Civil* d'En Bartrina i *La Capilla de Lanuza* d'En Marc Zapata.

L'èxit de les representacions era com-

plet; la gent del veïnat que'ls diumenges a la tarda omplenava la *platea*, ens enardia amb els seus xardorosos aplaudiments.

No cregui algú que'l nostre públic estés compost exclusivament de mainada; el carrer de la Mar en pès acudia a celebrar les agudeses de l'Emili Sardà, que era el graciós de la colla, o la traça que tenia el Joan Sotorra a disfressar-se de dona quan ho exigia el repartiment de l'obra que representàvem. Per a donar idea de la gentada que'ns honrava amb la seva assistència, n'hi ha prou amb dir que cada tarda de funció compareixia a la nostra golfà un venedor de xufles i cacauets. Si aquell industrial no hagués trobat un bon mercat en el nostre teatre, no s'hauria prè la molestia de pujar vuitanta i pico d'esgraons carregat amb les senalles curulles de mercaderia.

Dissortadament l'alegria durà poc.

Quan tot el país es disposà a festejar el IV Centenari de la descoberta d'Amèrica, nosaltres ens associàrem a la commemoració i a l'efecte organitzàrem una funció dedicada a Colón, la qual devia finir amb un enlluernador apoteosi. Per al major lluïment de l'acte, demés de bengales, distribuïrem per entre bastidors uns plats amb alcohol encès. Quan el públic vegé aquell devassall de lluminària, quedà corprès d'èmfoció i esclatà en un aplaudiment entusiasta, delirant. Més al fer mutis un dels actors, atolondrat per l'ovació, posà el peu damunt d'un dels plats, i l'alcohol que flamejava s'escampà per terra. A l'instant tot aquell bé de Deu de telons de paper, bastidors i bambalines va ser una foguera atterradora. Els espectadors fugiren xisclant. L'amo de la casa, el Sr. Sebastià, que fins llavors ens havia tolerat perquè la nostra companyia era agradosa a un fill seu que per defecte físic no podia sortir al carrer, va prorrompre en crits tan desaforats, que fugírem, corrent, escales avall, vestits encara amb les dalmàtiques, més temorencs de les ires d'aquell bon home que de les flames, que s'extingiren tot just cre-

mat lo que havia constituït la nostra il·lusió.

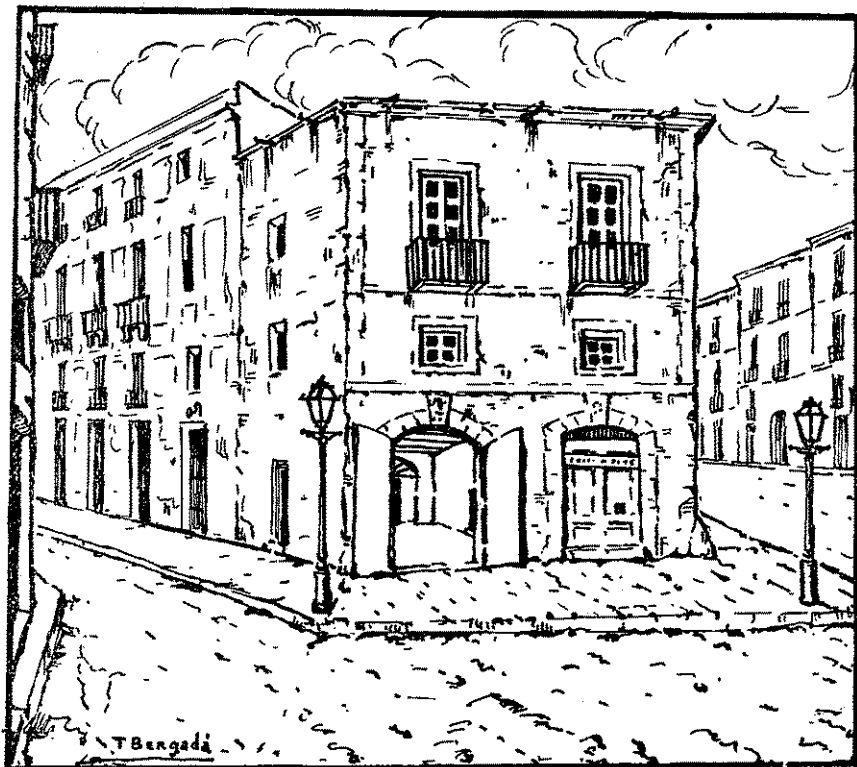
Vam abandonar per sempre més la golfa de cal *Xulo*, i sense nosaltres, aquella casa quedà tan trista i el malalt tan enyoradiç, que al poc temps el Sr. Sebastià hagué de donar aculliment a un *chor infantil* per a que aquells petits cantaires portessin un raig d'alegria al pobre tultit. Allí van fer niu aquells ocells, i allí entonàren les seves cançons de vida fins que la mort va entrar despietada en aquella casa, per a emportar - se'n no solament al pobre malalt, sinó també al fill petit del Sr. Sebastià, al qui era el nostre company d'escola, el nostre amic, el nostre germà.

La nostra *Companyia* va desperdigar-se. En Tarragó, que era el primer galan, va ingressar si no ho recordo malament, al «Teatre Valero» establert en un magatzem del carrer de Palo Santo, on devia actuar poc temps perquè la tisis li llevà la vida, i En López, que alternava amb En Tarragó en els principals papers, al «Teatre Porvenir» situat al carrer de Seminaris. Els altres companys els vaig perdre de vista. Qui sap què haurà sigut d'ells! Els uns dormiran el són etern en llunyes terres; els altres perduts pel món pensaran més que nosaltres en aquelles hores d'infantesa, perquè amb elles enyoraran el Reus dels seus amors.

Jo vaig passar d'actor a espectador. Tots

els diumenges a la tarda anava al «Teatre Quevedo» establert a la casa Vilar del carrer del Prior, i allí m'encisava veint els prodigis d'En Català, d'En Coll, d'En Cubells i altres, que causaven la nostra admiració.

Demés dels ja esmentats, hi havia altre teatre a Casa Dimas, i altre a la taverna

Façana del desaparegut Teatre Principal. — (Apunt de T. Bergadà.)

d'En Granell, això sense comptar els de ínfima categoria, que eren a dotzenes.

Cert és que l'afició al teatre a Reus té una tradició; més en els temps a què'm refereixo, lo que contribuïa a despertar la pruija de representar comèdies, eren les funcions que donava al «Teatre Principal» el quadre d'aficionats del CENTRE DE LECTURA, aquell estol de veritables actors que acapdillava l'admirable Sr. Gavarró, al qui el desempeny del càrrec d'agutzil del Jutjat no li feia perdre el seu entusiasme per al teatre.

La sala d'espectacles que construïren els nostres avant passats l'any 1775 i que va desaparèixer per a que en son lloc s'hi ai-

xequés l'actual edifici del Banc d'Espanya, era, en els dies a que'm refereixo, el punt de reunió de la nostra menestralia, l'estament típic i característic que ha anat desapareixent de la nostra societat, vençut per la estúpida vanitat i ridícula petulància que ha portat a la classe mitja a confondre's amb els senyors.

Les festes que se celebraven al «Teatre Vell» a càrrec de les Seccions coral i dramàtica del CENTRE DE LECTURA, constitueixen una brillant nota de color en el quadre de costums reusenques de darreries del Segle XIX que anem bocetant amb aquests articles. Eren festes que servaven regust de tradició, festes familiars que's descapdellaven en un ambient de amable confraternitat.

L'espectacle consistia en representacions de les obres capdals del teatre català i castellà, a càrrec d'un estol de xicots que poca cosa tenien que envejar als actors professionals. En Bartolí, En Cabré, En Torres i el mateix Sr. Gavarró, per no citar-ne cap dels que afortunadament serveixen la vida, esdevingueren idols d'aquell públic ingenu que admirava a la Lola Puchol com a la més genial de les actrius de l'època, i al David Miquel com al més graciós dels actors còmics.

Els entractes eren amenitzats per la Secció Coral que sots la batuta d'En Cort popularitzava les hermoses cançons d'En Clavé, avui injustament caigudes en oblit, i mentre'ls entusiastes choristes feien filigranes cantant «Les Flors de Maig» o «La Donzella de la Costa», entre la joventut que cada festa es donava cita a aquella sala d'espectacles, florien idilis i madrigals quina

darrera estrofa era generalment l'Epístola de Sant Pau.

Desaparegut el «Teatre Principal», sorgiren una sèrie d'escenaris en les sales de ball de les Societats recreatives i elles foren el refugi de la menestralia i dels aficionats que més se distingien en aquells teatrets de barriada, de que abans hem parlat.

S'organitzaren funcions teatrals a «El Alba», «El Brinco», «La Palma», «Círcol Artístic», «Casino Republicà Històric», «Centre Catòlic»... a totes les societats, en fi, tant de caràcter polític com recreatiu.

La majoria d'aquests escenaris es conserven encara i de lluny a lluny serveixen per a representar-hi comèdies; però aquestes representacions no són ni sombra de lo que foren les de la nostra joventut. Manquen aquells aficionats entusiastes, dòcils a una disciplina, que feien comèdia per vocació, i manquen també aquells espectadors disposats a acceptar com a bo tot el que'ls hi oferien.

El públic ha perdut la ingenuïtat i bona fé que li feia estimar les modestes manifestacions d'un art rudimentari i per xò en lloc de les plàcides comèdies de l'antic teatre català prefereix les truculències del cine matògraf o les obcenitats d'una artista de music-hall.

Els teatres d'aficionats amb les seves tertulies familiars, perteneixen al passat. No son més que un record; record amable i plaent que'm fa dir amb el poeta :

*Ditxós qui va gaudir-se'n
d'aquell bon temps!
Qui no gosà llavors
pitjor per ell!*

PERE CAVALLÉ

ANTONI GAVARRÓ

† 3 Juliol 1897

Director que fou de la Secció dramàtica
del CENTRE DE LECTURA